

YLIOPISTOKIRJASTOJEN NEUVOSTON TYÖVALIOKUNNAN KOKOUS

Aika: Perjantai 22. huhtikuuta 2005, klo 10.10–12.30.
Paikka: Ulla Nygrenin työhuone, Turun kauppakorkeakoulun kirjasto, Rehtorinpellonkatu 3, Turku
Osallistujat: Ari Muhonen (pj.), Kai Ekholm (Helsingissä), Ulla Nygren, Jarmo Saarti, Kaisa Sinikara (Helsingissä), Mirja Iivonen
Asiantuntijat: Kristiina Hormia-Poutanen (Helsingissä)
Sihteeri: Irma Reijonen

1. Kokouksen avaus

Puheenjohtaja avasi kokouksen klo 10.10

2. Asialistan hyväksyminen

Asialista hyväksyttiin.

3. Kansalliskirjaston toimialalajennus ja Kansalliskirjasto 2005 -seurantaryhmän työskentely**3.1. Lausuntopyyntö yliopistolain ja yliopistoasetuksen 25 § muutosesityksestä**

Opetusministeriö pyytää lausuntoa seurantaryhmän valmistelemasta muutosesityksestä yliopistolain ja asetuksen 25 §:iin. Lausunto tulee antaa 9.5. mennessä.

Todettiin, että esitys lainmuutokseksi on valmistelussa olleen mukainen, joten neuvoston lausunnossa voidaan asettua puoltamaan muutoksen tekemistä. Kansalliskirjasto säilyy Helsingin yliopiston osana. Tätä on perusteltu mm. sillä, että asema yliopistolaitoksen osana tuo varmuutta rahoitukseen verrattuna tilanteeseen, että kansalliskirjasto olisi itsenäinen laitos.

Todettiin, että muotoilu ”Helsingin yliopistossa toimii kansalliskirjasto” on hyvä ja selkeä. Lainmuutos mahdollistaa sen, että johtokunnan puheenjohtaja voi olla joku muu kuin Helsingin yliopiston nimeämä edustaja. Lisäksi todettiin, että neuvoston lausunnossa on hyvä ottaa kantaa rahoitukseen. Toimialalajennuksen tuomat rahoitustarpeet on jaettava muiden kirjastosektoreiden kanssa. Helsingin yliopisto rahoittaa sille kohdennettuja palveluja.

Päätös:

Mirja Iivonen valmistelee lausunnon ja lähettää sen kommentoitavaksi työvaliokunnalle.

3.2. Kansalliskirjaston palvelut kirjastoille ja niiden rahoittaminen

Kansalliskirjaston palvelujen rahoituksesta on keskusteltu Kansalliskirjasto 2005 -työryhmässä kansalliskirjaston ja kirjastosektoreiden välisissä neuvotteluissa.

Kai Ekholm totesi, että peruspalvelujen ja niiden kustannusten määrittely on edennyt kohtalaisen hyvin, mutta asiakkuuspalvelujen rahoituksen käsittelyssä tehtiin valitettava menettelytapavirhe. Rahoitusosuuksien kohdentamisesta ryhdyttiin keskustelemaan ennen kuin oli sovittu siitä, mihin rahoitusta käytetään. Asian valmistelu jatkuu kansalliskirjastossa, jossa

selvitetään prosessien ja neuvottelujen kehittämistä. Rahoitus on opetusministeriössä valmisteltavana.

Todettiin, että kaikille sektoreille yhteisten palvelujen rahoittamiseen ja niistä sopimiseen ei ole vielä muotoutunut käytäntöjä eikä yhdessä kehittämisen mallia ole vielä löydetty. Kustannusten kohdentaminen aiheuttamisperiaatteella edellyttää palvelutarpeiden arviointia ja toimivia palaute- ja seurantajärjestelmiä. Jos kansalliskirjaston palvelujen kehittämiseen kohdennetaan keskitetysti lisärahoitusta, kirjastojen on pystyttävä perustelevaan sen käyttötarkoitukset ja hyöty myös omissa yliopistoissaan. Keskusteltiin tarpeesta informoida rehtorien neuvostoa ja todettiin, että on työryhmän asia informoida keskeisiä tahoja.

Todettiin, että tässä vaiheessa odotetaan ministeriön valmistelun etenemistä. Sektoreiden puheenjohtajat tapaavat ja keskustelevat omalta osaltaan neuvottelukäytäntöjen ja menettelytapojen kehittämisestä.

4. Valmistelussa olevat ja keskeneräiset asiat

Tarkistettiin valmistelussa olevien asioiden tilanne.

- **Rahoitus selvitys**

Edellisessä kokouksessa päätettiin, että työryhmä, johon kuuluvat Kaisa Sinikara, Arja-Riitta Haarala, Maria Schröder ja Eeva-Liisa Lehtonen valmistelevat kevään aikana ehdotuksen rahoitus selvityksen tavoitteista, laajuudesta ja toteutustavasta.

Aikataulu

Ryhmä ei ole vielä aloittanut. Se valmistelee selvityksen toimeksiantoa työvaliokunnan kokoukseen 2.9. Myös selvitykseen tarvittava rahoitus arvioidaan. On todennäköistä, että opetusministeriöltä ei saada tänä vuonna rahoitusta selvityksen tekemiseen.

- **Verkoston osaamiskartta**

Osaamiskartta on Heljä Hätösen tekemää viimeistelyä vaille valmis. Osaamiskarttaa ei ole vielä julkistettu eikä tehty tiedotusmateriaalia.

Heljä Hätönen työstää lopulliset versiot niin, että ne ovat kirjastojen käytössä toukokuussa.

- **Arviointi ja vaikuttavuus**

On sovittu, että työryhmä Ulla Nygren (koollekutsuja), Jarmo Saarti, Kaisa Sinikara ja Mirja Iivonen tekee konkreettisen suunnitelman arvioinnin kehittämishankkeeksi. Suunnitelma käsitellään syksyllä neuvoston kokouksessa.

Työryhmä pitää ensimmäisen palaverin 9.5. kokouksen yhteydessä.

5. Tietokarttahankkeen asiat

5.1. Ohjausryhmän täydentäminen

Tietokarttahankkeen ohjausryhmän jäsen Sara von Ungern-Stenberg on jäämässä eläkkeelle. Hän on ehdottanut, että ohjausryhmään nimettäisiin hänen tilalleen VTT Aart Jan de Heeriä, joka on kirjastonhoitajana Åbo Akademin kirjastossa.

Nimitettiin Aart Jan de Heer tietokarttahankkeen ohjausryhmään.

5.2. Tietokarttahankkeen jatkorahoitus

Opetusministeriön ilmoituksen mukaan tietokarttahankkeen rahoitus opetusministeriön varoista päättyy vuonna 2005. Ohjausryhmä laati alkuvuodesta ehdotuksen kansalliskirjastolle tietokarttahankkeen resurssitarpeeksi ja toiminnan vakainaistamiseksi. Nykyinen rahoitus riittää lokakuuhun 2005.

Keskusteltiin mahdollisuuksista hankkeen loppuvaiheen rahoittamisesta muilla keinoin, esimerkiksi kirjastojen maksuosuuksin. Todettiin, että hankevaiheessa suurin kysymys on koordinaattorin tehtävän organisointi ja rahoitus. Kokopäiväisen koordinaattorin tarvetta perusteltiin sillä, että jalkautusvaiheessa kirjastot tarvitsevat tukea ja neuvontaa. Todettiin, että rahoituksessa tulee ottaa huomioon myös muut kuin välittömät palkkakulut. Erikoiskirjastojen mahdollinen mukaantulo edellyttää rahoituspohjan laajentamista.

Keskustelussa todettiin myös, että jos hanke on merkittävä koko kirjastoverkon kannalta, se voisi olla osa kansalliskirjaston kirjastoverkolle tarjoamia palveluja.

Päätös:

Kansalliskirjasto valmistelee neuvoston kokoukseen 9.5. laskelman siitä, mitkä olisivat kustannukset hankkeen siirtyessä kansalliskirjaston vastuulle.

6. Kaukopalvelun kehittämisen tavoitteet

Linnea2-konsortion kokouksessa käsiteltiin kaukopalvelun kehittämisen raporttia ja suosituksia. Osa suosituksista katsottiin sellaisiksi, että niitä tulisi käsitellä neuvostossa. Sellaisia ovat lainapolitiikka sekä UB-lainauksen (universal borrowing) käyttöönotto ja lainojen maksullisuus.

Keskustelussa todettiin, että asiasta on syytä keskustella neuvostossa. UB-lainauksen käyttöönotossa on ratkaistava, pyritäänkö koko korkeakoulusektorin kattavaan käytäntöön. Myös opetusministeriön kirjasto- ja tietopalveluja koskevan maksupäätöksen muuttamiseen on syytä ottaa kantaa neuvostossa.

Sovittiin, että Ari Muhonen valmistelee pohjustuksen keskusteluun neuvoston kokouksessa.

7. Avoimen korkeakoulun opiskelijoiden kirjastopalvelut

Kristiina Hormia-Poutanen kertoi, että FinELibissä on syntynyt tarve selvittää elektronisten aineistojen käyttöoikeuksien ulottamista avoimen yliopiston opiskelijoihin. HY:ssa avoimen yliopiston opiskelijoiden käyttöön suunniteltu langaton verkko mahdollistaa lisensoidun aineiston käytön. Sopimuksissa hinnoittelun pohjana on usein käyttäjien määrä. Opiskelijoiden määrää ilmaisevat fte-luvut eivät sisällä avoimen yliopiston opiskelijoita. Lisenssisopimusten kannalta tilanne on ongelmallinen, jos avoimen yliopiston opiskelijat käyttävät aineistoja muualla kuin kirjaston tiloissa.

Keskusteltiin siitä, onko tarvetta selvittää avoimen yliopiston opiskelijoiden käyttöoikeuksien tilannetta kaikissa yliopistoissa ja luoda yhteisiä linjauksia.

Todettiin, että tarvetta laajemman selvityksen tekemiseen on, sillä yliopistot pyrkivät lähentämään avoimen yliopiston opiskelua tutkinto-opiskeluun eikä avoin opiskelu enää rajoitu perusopintoihin. Elektronisten aineistojen käyttötarve vaihtelee oppiaineittain. Yhteisiä pelisääntöjä ja hinnoittelumalleja tarvitaan. Todettiin, että selvityksen tulisi koskea myös avointa ammattikorkeakouluopiskelua.

FinELib käynnistää selvityksen nykyisistä käytännöistä ja ongelmatilanteista, joita on ilmennyt avoimen yliopiston ja avoimen ammattikorkeakoulun opiskelijoiden oikeuksissa käyttää lisensoituja aineistoja.

8. Neuvoston 9.5. kokouksen asialista

Kokouksen sihteeriksi on lupautunut Marja Malmgren TKK:lta.

Kokouksessa käsitellään seuraavia asioita:

- Yliopistokirjastojen verkoston päivitetyn strategian käsittely ja kansalliskirjastostrategian tilanne
- Kansalliskirjaston toimialalaajennus
- Tietokarttahankkeen jatkorahoitus
- Kaukopalveluselvityksen jatkotoimet (UB ja lainapolitiikka)
- Avoimen yliopiston opiskelijoiden kirjastopalvelut
- Yhteiskirjastoja koskeva selvitys (tiedoksi)
- Open access –suositus: esittely ja keskustelu
- Varastokirjaston arviointi (tiedoksi)

9. Lausunto SFS:lle kirjastotilastostandardin uudistetusta versiosta

Merkittiin tiedoksi työryhmän (Tuulikki Nurminen, Anneli Ahtola, Kaisa Sinikara ja Irma Reijonen) laatima lausunto.

Todettiin, että palvelut ja aineiston tarjonta kehittyvät niin nopeasti, että standardeja joudutaan uudistamaan jatkuvasti.

Merkittiin tiedoksi, että opetusministeriön ylläpitämää KOTA-tietokantaa uudistetaan. Yliopistoissa on aloitettu keskustelu tietokannan uudistamisesta.

10. Sektoreiden työvaliokuntien/johtoryhmien yhteiskokous 16.6.

Tampereen Kirjastopäivillä torstaina 16.6. klo 9–12 on varattu aikaa kirjastosektoreiden työvaliokuntien ja johtoryhmien yhteiseen kokoukseen. Järjestelyvastuu on tällä kertaa yliopistokirjastoilla.

Keskusteltiin tapaamisen aiheista. Yksi aiheista voisi olla erilaisten strategioiden koordinoiminen ja yhteensovittaminen. Lisäksi kokouksessa olisi käsiteltävä opetusministeriölle tehdyn kaukopalveluselvityksen seuranta.

Sovittiin, että Kristiina Hormia-Poutanen kutsutaan mukaan kokoukseen kansalliskirjaston edustajana, jos se sopii muille kirjastosektoreille.

Ari Muhonen keskustelee muiden sektoreiden puheenjohtajien kanssa asialistasta.

11. Ilmoitusasiat

- Irma Reijonen siirtyy opetusministeriöön Anne Luoto-Halvarin sijaiseksi 1.5.2005–11.2.2006. Suunnittelijan sijaisuus on haussa 27.4. saakka.

- Opetusministeriön työryhmän suositukset avoimen tieteellisen julkaisemisen edistämisestä ovat valmistuneet.
<http://www.minedu.fi/julkaisut/tiede/2005/tr08/kuvailu.html>
- Yliopistokirjastojen julkaisupäivä 25.5. Otaniemessä. Ohjelmassa yliopistojen e-julkaisutoiminnan linkittäminen vapaakappaleiden käsittelyyn. Kiinnostusta asiaan on ollut myös muilla kirjastosektoreilla.
- Kansalliskirjasto on avannut UKK-tietokannan.
- Vapaakappaleista ja tekijänoikeuslaista valmistellaan katsaus seuraavaan neuvostoon.
- Kirjastolainojen kompensatio tekijöille nostettu EU:ssa esiin. Mm. Suomi ja Tanska ovat antaneet EU:lle selvityksen käytännöistään ja joutunevat muuttamaan nykyisiä käytäntöjään.

12. Muut asiat

Muita asioita ei ollut.

13. Työvaliokunnan seuraava kokous pe 2.9.

Todettiin, että työvaliokunta kokoontuu seuraavan kerran 2.9.

14. Kokouksen päättäminen

Puheenjohtaja päätti kokouksen 12.30.